

ارتشبد نعمت‌الله نصیري

ارتشبد نعمت‌الله نصیري که 13 سال ریاست سازمان اطلاعات و امنیت کشور - ساواک - را بر عهده داشت در مرداد 1289 در سمنان متولد شد، در 1311 وارد دانشکده افسری شد و در 1313 درجه ستوان دومی گرفت. او 10 سال اولیه خدمت خود را در دانشکده افسری گذراند و در بخشی از این مدت با محمد رضا پهلوی در دانشکده مزبور، دوست و هم دوره بود.

وي پس از فارغ‌التحصیلی از دانشکده افسری، مشاغل مختلف نظامی اختیار کرد. در جلد دوم ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، مناصب نظامی نصیري از زمان فارغ‌التحصیلی از دانشکده افسری تا احراز فرماندهی گارد شاهنشاهی، به نقل از اسناد ساواک به این شرح اشاره شده است:

«فرمانده دسته مسلسل سنگین، فرمانده دسته و گروهان دانشکده افسری، معاون دانشکده تکمیلی افسری، فرمانده گردان 2 هنگ 18 کرمان، فرمانده گردان مستقل سیرجان، فرمانده گردان پیاده دانشکده افسری، فرمانده دوره تکمیلی و معاون رسته پیاده دانشکده افسری، رئیس ستاد دژبان مرکز، فرمانده دانشکده پیاده و فرمانده هنگ پیاده پهلوی» 1.

نعمت‌الله نصیري در سال 1329 با درجه سرهنگی به فرمانده گارد شاهنشاهی منصوب گردید. او در همین سمت در 1332 در دستور شاه مأمور ابلاغ دستور وي مبنی بر انفصال مصدق از نخست‌وزیری و انتصاب فضل‌الله زاهدی به جای وي گردید. لیکن در 25 مرداد هنگام مراجعه به منزل مصدق به دستور سرتیپ ریاحی رئیس ستاد وقت ارتش توقیف و زندانی شد. چند روز بعد پس از پیروزی کودتای 28 مرداد 1332 وي و جمعی از نظامیان بلند پایه وابسته به گارد شاهنشاهی که به دستور دولت مصدق در جریان کودتا دستگیر شده بودند آزاد شدند. نصیري سپس در حمله به منزل مصدق و تصرف آن که منجر به فرار مصدق گردید، نقش فرماندهی داشت. او پس از بازگشت شاه به کشور به درجه سرتیپی و در 1336 به درجه سرلشکری ارتقاء یافت. در مهر سال 1339 به سمت معاونت آجودانی و در آذر ماه همان سال به سمت ریاست شهربانی کل کشور منصوب گردید. او در مرداد سال 1341 به درجه سپهبدی ارتقاء و در 15 خرداد 1342 همزمان با قیام اسلامی مردم تهران به حمایت از امام خمینی به سمت فرمانداری نظامی تهران و حومه منصوب شد. او در تهران حکومت نظامی اعلام کرد و به سرکوب شدید مردم پرداخت. نصیري در 10 بهمن 1343 در دولت اول امیر عباس هویدا به سمت معاونت نخست‌وزیر و رئیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور - ساواک - منصوب شد.

ساواک در دوران نصیري به اوج خشونت و سرکوب مخالفان گرایش یافت. تیم سه نفره نصیري، ثابتی و معتضد، از ساواک يك سرویس امنیتی خشن و بی‌رحم بوجود آوردند. 2

نصیري توسط هویدا به داخل شبکه فراماسونری نیز راه یافت و در جلسات لژ بزرگ ایران شرکت کرد. 3 او سمت ریاست ساواک را تا زمان انقلاب اسلامی ایران حفظ کرد. به موجب اسناد لانه جاسوسی، نصیري در تمامی مناصب عمده خود در ارتش، گارد شاهنشاهی، شهربانی و ساواک، در زمینه مسائل امنیتی فردی محافظه کار بود و ترجیح می‌داد به جای رسوخ در میان گروه‌های مخالف و پی بردن به اهداف و روش‌هایشان آنان را یکباره سرکوب و نابود کند. نصیري چندین بار از شاه تقاضای بازنشستگی کرده بود ولی به دلیل توانایی وي در سرکوب مخالفین، شاه هیچگاه با درخواست وي موافقت نکرد و همواره از او خواسته بود تا در مقام خود باقی بماند.

نصیري در 12 مهر 1350 به دستور شاه به درجه ارتشبدی نائل شد اما با اوجگیری انقلاب اسلامی، به پیشنهاد دولت نظامی غلامرضا از هاری به عنوان گامی در جهت فرونشاندن خشم مردم در خرداد 1357 از ریاست ساواک برکنار و به عنوان سفیر به پاکستان اعزام شد. چندی بعد حکومت از هاری با موافقت شاه و در عقب‌نشینی گام به گام خود در برابر انقلاب، نصیري را به تهران فراخواند و در 17 آبان 1357 در يك اقدام نمایشی او را بازداشت کرد. نصیري در 22 بهمن 1357 توسط مردم دستگیر شد و در 27 بهمن 1357 به حکم دادگاه انقلاب اسلامی به جرم ارعاب در جامعه و کشتار مردم در سالهای ریاست بر ساواک و شهربانی تیر باران گردید.

پی‌نوشت‌ها:

1. از ظهور تا سقوط، مجموعه اسناد لانه جاسوسی، ج 1، ص 173.

2. ظهور و سقوط سلطنت پهلوی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ج 2، ص 189.

3. ظهور و سقوط، همان، ص 392